

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

P 1 2 1 A 1 0 1 1 1

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

Izpitna pola 1

Razčlemba neumetnostnega besedila

Ponedeljek, 4. junij 2012 / 60 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.

Kandidat dobi ocenjevalni obrazec.

Priloga z neumetnostnim besedilom je na perforiranem listu, ki ga kandidat pazljivo iztrga.

POKLICNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite oziroma vpišite svojo šifro v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec.

Izpitna pola vsebuje 21 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom in jih vpisujte v izpitno polo v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo, vendar ne samo z velikimi tiskanimi črkami. Pri nalogah izbirnega tipa izberite samo eno rešitev, če v navodilu ni določeno drugače. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev napišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami. Pazite na slovnično in pravopisno pravilnost odgovorov.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 12 strani, od tega 1 prazno.

Priloga k izpitni poli 1

Žička kartuzija

Napisal Iztok Ilich

Legenda pravi, da je samostan Žiče nastal na jasi sredi gozda na južnem pobočju Konjiške gore. Tam se je štajerskemu mejnemu grofu Otokarju Traungauskemu, ki je med lovom zadremal pod hrastom, v naročje zatekel zajec, bežeč pred psi. Grof je v tem videl božje znamenje in je ukazal na tistem mestu postaviti samostan. Gonjači so mu povedali, da se prestrašeni živalci po slovensko reče zajec, kar so nemški pisarji zapisali kot Seitz. Samostanu so tudi pozneje po domače rekli klošter Zajčki.

Tako pravi izročilo, dokumenti pa govorijo, da so samostan okrog leta 1160 postavili kartuzijani, pripadniki enega od meniških redov, oziroma sijajni gradbeniki, ki so jih ti pripeljali s seboj iz Francije. Pred nezaželenimi gosti dobro skrit, predvsem pa miren kot za razmišljanje in molitev so našli na koncu tihe doline sv. Janeza Krstnika ob sotočju potokov Soješke in Kumenske vode. Tesne celice okrog križnega hodnika, v katerih so prebivali menihi, cerkev, pokopališče in gospodarska poslopja so obdali z obzidjem, ki so ga v času turških vpadov utrdili še z močnimi obrambnimi stolpi.

Naravna zavarovanost in utrdbe pa samostana niso obvarovale pred reformami cesarja Jožefa II. Po ukinitvi reda leta 1782 je propadanje stavb posredno pospešil še požar v bližnjih Konjicah. Tamkajšnjim tržanom so namreč za obnovo pogorelih domov kot nalašč prišli prav les, opeka in že obklesani kamni iz opustele kartuzije.

Podobno kot drugi samostani je tudi Žička kartuzija doživljala vzpone in padce. Nekaj let je bila celo evropsko redovno središče, imela je bogato knjižnico, menihi pa so v skriptoriju v cerkvenem prizidku tudi sami marljivo prepisovali starejše rokopise; večina ohranjenega knjižnega zaklada je danes na Dunaju. Poleg tega so se ukvarjali z zdravilstvom oziroma z gojenjem zdravilnih zelišč. Tradicijo pripravljanja krepčilnih in zdravilnih kapljic, napitkov in mazil danes nadaljujejo v dvorcu Trebnik v Slovenskih Konjicah; prodajalno imajo seveda tudi v Žičah, kjer povrhu skrbijo za bogat vrt zdravilnih in dišavnih zelišč.

Danes je mogočna kartuzija večidel v razvalinah, čeprav so pod budnim očesom strokovnjakov iz celjskega Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine v zadnjih letih znova pozidali del obzidja in tri stolpe. Obnovili so tudi najstarejšo gostilno na Slovenskem, kot ponosno pravijo nekaj sto metrov oddaljenemu gastužu – v gotskem slogu sezidanemu gostišču, danes bi rekli »motelu« za neposvečene obiskovalce, ki niso smeli prenočevati za samostanskim obzidjem (redke ženske popotnice pa tja sploh niso smele vstopiti).

Obisk Žičke kartuzije je lahko nadvse zanimiva dogodivščina. Kar še ni obnovljeno, si zlahka naslikamo v domišljiji. Tja privijugamo po cesti pod visokimi stebri, na katerih počiva avtocesta, vendar se za začetek velja pomuditi že v zaselku Špitalič, katerega ime priča, da so menihi tam nekoč imeli bolnišnico. Ustavimo se pred mogočno cerkvijo, ki je svoj čas sodila k samostanu; sicer gotska stavba z visoko, strmo streho ima enega najlepših romanskih portalov, kar se jih je ohranilo na naših tleh.

(Vir: <http://www.gremoven.com/Cerkve/Zicka-kartuzija/menu-id-25>. Ogledano 5. 5. 2011.)

Prazna stran

Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. Kdo je avtor izhodiščnega besedila in o čem piše?

Avtor besedila: _____

Tema besedila: _____

(2 točki)

2. Obkrožite DA, če so trditve v skladu z vsebino izhodiščnega besedila, ali NE, če niso.

Kloster Zajčki in samostan Žiče sta sopomenska izraza za Žičko kartuzijo. DA NE

Gradbeniki, ki so postavili samostan, so v Žiče prišli iz Francije skupaj z menihi. DA NE

V svojih celicah so kartuzijani prepisovali starejše rokopise. DA NE

Vsi moški obiskovalci so v samostanu lahko tudi prespali. DA NE

Po požaru v Konjicah so bratje kartuzijani pomagali tamkajšnjim prebivalcem z gradbenim materialom. DA NE

V obdobju razcveta so k samostanu sodili tudi dvorec Trebnik, bolnišnica v Špitaliču in mogočna gotska cerkev. DA NE

(3 točke)

3. Česa iz besedila ne izvemo? Obkrožite črki pred ustreznima trditvama.

a) Koliko časa je samostan deloval.

b) Kaj so delali kartuzijani.

c) Kakšne so bile samostanske celice.

č) Ali so kartuzijani imeli zeliščni vrt.

d) Kam so odšli kartuzijani po ukinitvi reda.

e) Kdaj se je končala obnova kartuzije.

(1 točka)

4. Na podlagi drugega in tretjega odstavka izhodiščnega besedila pripišite osnovnim stavkom vsebinsko ustrezne dopolnjevalne stavke.

Kartuzijani so postavili samostan na konec tihe doline sv. Janeza Krstnika, da bi _____

_____

in da bi _____.

Samostan je bil utrjen, saj _____

_____.

Kljub naravni zavarovanosti in utrdbam je samostan v 18. stoletju začel propadati, ker _____

_____.

(4 točke)

5. O čem govorijo posamezni odstavki izhodiščnega besedila? Na črtico pred vsako podtemo zapišite številko ustreznega odstavka (1–6).

- ___ zaton Žičke kartuzije
 ___ pomen Žičke kartuzije
 ___ umestitev in gradnja samostanskega kompleksa
 ___ izletnikovo doživetje Žičke kartuzije
 ___ ljudsko izročilo o nastanku samostana
 ___ obnova Žičke kartuzije

(3 točke)

6. Kako sporočevalec razvija temo? Odgovorite na vprašanje, tako da povedi dopolnite z ustreznimi glagoli, ki poimenujejo način razvijanja teme. Prvi odgovor je že napisan.

V prvem odstavku avtor povzema legendo, ki razlaga nastanek kloštra Zajčki. Od drugega do petega odstavka predvsem _____ o nastanku, razvoju in propadu kartuzije ter _____ samostanske zgradbe in delo menihov. V zadnjem odstavku pa _____ trditev, da je obisk Žičke kartuzije lahko nadvse zanimiva dogodivščina.

(2 točki)

7. Besedilo Žička kartuzija je bilo objavljeno na spletnih straneh.

A Oglejte si posnetek dela spletne strani in odgovorite na vprašanja o okoliščinah sporočanja.

Kako se imenuje spletna stran, na kateri je bilo objavljeno besedilo?

_____

Komu je ta stran predvsem namenjena?

_____

- B Kako lahko uporabnik na tej spletni strani poišče oziroma najde idejo za izlet? Odgovorite v povedi/-h in pri tem navedite dve možnosti izbire.

- C Izhodiščno besedilo je bilo uvrščeno v rubriko Vroči izleti. Kaj pomeni ta naslov?

V rubriko Vroči izleti so uvrščeni izleti,

- a) ki si jih zaradi nizke cene lahko privošči vsak obiskovalec.
- b) ki so v določenem času najbolj zanimivi in zaželeni.
- c) ki obiskovalca popeljejo v vroče kraje.
- č) za katere imajo obiskovalci na voljo malo časa.
- d) ki so privlačni, ampak nevarni.

(6 točk)

8. S katerim prevladujočim namenom je avtor tvoril izhodiščno besedilo?

Avtor je besedilo napisal predvsem zato,

- a) da bi naslovnik o Žički kartuziji izvedel prav vse, kar ve avtor.
- b) da bi naslovniku prikazal Žičko kartuzijo kot zanimivo izletniško točko.
- c) da bi naslovnika opozoril na ohranjanje slovenske kulturne dediščine.
- č) da bi naslovnik izvedel, kaj naključni obiskovalci menijo o Žički kartuziji.
- d) da bi se naslovnik pri turistični agenciji prijavil za izlet v Žičko kartuzijo.

(1 točka)

9. Opredelite besedilo glede na ubeseditveno stališče sporočevalca in določite besedilno vrsto.

A Podčrtajte ustrezni možnosti ob poševnicah.

Avtor se v besedilu razodeva/ne razodeva, saj o Žički kartuziji sporoča predvsem tisto, kar se zdi njemu posebej zanimivo/samo stvarne podatke, ki jih lahko preverimo.

B Napišite tri slogovno zaznamovane besedne zveze iz zadnjega odstavka.

— _____

— _____

— _____

C Obkrožite črko pred ustreznim poimenovanjem besedilne vrste.

Izhodiščno besedilo je

- a) oglasno besedilo.
- b) publicistično poročilo.
- c) strokovno poročilo.
- č) objektivna predstavitev kraja.
- d) subjektivna predstavitev kraja.
- e) reportaža.
- f) objektivni opis kraja.
- g) subjektivni opis kraja.

(4 točke)

10. Avtor je v izhodiščnem besedilu uporabil nekaj manj znanih besed.

A Določite njihov pomen v besedilu, tako da na črtice pred njimi zapišete številko ustrezne razlage.

___ skriptorij	1 kdor goni divjad pred stojišče lovca
___ portal	2 spreminjanje sistema, ureditve
___ gonjač	3 prostor, zlasti v samostanih, za pisanje ali prepisovanje rokopisov
___ sotočje	4 kraj, kjer se stekata reki, potoka
___ reforma	5 arhitektonsko poudarjen vhod v stavbo
___ tržan	6 kdor trguje z različnim blagom
	7 prebivalec trga
	8 kdor prodaja svoje pridelke na trgu
	9 versko gibanje za spremembe v katoliški cerkvi

B Katere izmed naštetih besed v levem stolpcu so domače? Napišite jih na črto.

_____

(3 točke)

11. Dopolnite povedi, tako da v njih uporabite ustrezne besede, ki so v določenem pomenskem razmerju z besedami *menihi*, *zajec* in *strma*.

Nadpomenka besede *zajec*:

Zajec je _____ z velikimi uhlji in dolgimi zadnjimi nogami.

Protipomenka besede *strma*:

Strma streha pomeni, da ta ni _____, ampak močno nagnjena.

Sopomenka besede *menihi*:

Menihi so člani samostanskega, verskega reda, zato jim pravimo tudi _____.

(2 točki)

12. Določite, v katero besedno vrsto spadajo podčrtane besede. Nato ob besedi *bogat* tvorite samostalniško besedno družino.

Nekaj let je bila celo evropsko redovno središče, imela je bogato knjižnico, menihi pa so v skriptoriju v cerkvenem prizidku tudi sami marljivo prepisovali starejše rokopise.

A Besedna vrsta: _____

B V preglednico vpišite ustrezne samostalnike.

	Samostalnik, ki poimenuje osebo moškega spola	Samostalnik, ki poimenuje osebo ženskega spola	Samostalnik, ki poimenuje pojem
bogat			

(2 točki)

13. V katero vrsto tvorjenk spada beseda *rokopis*? Določite njeno skladenjsko podstavo.

A Podčrtajte ustrezno možnost.

Beseda *rokopis* je izpeljanka/sestavljenka/zloženka/sklop.

B Obkrožite črko pred pravilno rešitvijo.

Skladenjska podstava besede *rokopis*:

- a) tako, da je pisano z roko
- b) tak, ki je pisan z roko
- c) to, kar je pisano z roko

(2 točki)

14. Kaj je bil *gastuž* v času, ko je deloval kartuzijski samostan v Žičah? Definirajte ta pojem, tako da dopolnite preglednico.

Pojem	Nadpomenka	Opis
gastuž		

(2 točki)

15. Naslednja trditev o Žički kartuziji ni resnična. Zanikajte jo, tako da bo pomensko in jezikovno popolnoma pravilna. Novo poved napišite na črto.

V Žičah si še vedno lahko ogledamo vse samostanske zgradbe.

(2 točki)

16. S podčrtovanjem določite stavčne člene.

Naravna zavarovanost in utrdbe samostana niso obvarovale pred reformami cesarja Jožefa II.

(2 točki)

17. Določite zgradbo izpisanih povedi, tako da na vsako črtico napišete ustrezno številko.

- 1 enostavčna poved
- 2 priredno zložena poved
- 3 podredno zložena poved

___ Legenda pravi, da je samostan Žiče nastal na jasi sredi gozda na južnem pobočju Konjiške gore.

___ Pred nezaželenimi gosti dobro skrit, predvsem pa miren kot za razmišljanje in molitev so našli na koncu tihe doline sv. Janeza Krstnika ob sotočju potokov Soješke in Kumenske vode.

___ Tamkajšnjim tržanom so namreč za obnovo pogorelih domov kot nalašč prišli prav les, opeka in že obklesani kamni iz opustele kartuzije.

___ Nekaj let je bila celo evropsko redovno središče, imela je bogato knjižnico, menihi pa so v skriptoriju v cerkvenem prizidku tudi sami marljivo prepisovali starejše rokopise.

___ Danes je mogočna kartuzija večidel v razvalinah, čeprav so pod budnim očesom strokovnjakov iz celjskega Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine v zadnjih letih znova pozidali del obzidja in tri stolpe.

(3 točke)

18. V podčrtanih besedah poiščite naglašeni samoglasnik. Določite mesto naglasa, tako da besede zapišete na ustrezno mesto v preglednici.

Grof je v tem videl božje znamenje in je ukazal na tistem mestu postaviti samostan.

Besede z naglašenim samoglasnikom	v prvem zlogu	
	v drugem zlogu	
	v tretjem zlogu	

(2 točki)

19. Pravopisno uredite poved, tako da vstavite manjkajoče vejice.

Za obzidjem samostana ki je bil utrjen z obrambnimi stolpi so kartuzijani postavili samostanska poslopja cerkev in pokopališče za priorje.

(1 točka)

20. Popravite rabo velike začetnice v povedi. Prečrtajte napačno začetnico in nad njo napišite pravilno.

Jurkloštrska in Žička kartuzija spadata med najstarejša srednjeveška duhovna, kulturna in verska središča na slovenskem štajerskem; vse do 15. stoletja so namreč samostani edini opravljali vlogo kulturnih središč.

(1 točka)

21. Napišite **javno obvestilo**.

Zamislite si, da ste član krožka Mladi popotniki na Srednji gradbeni šoli v Mariboru. Dijaki skupaj z mentorji pripravljate projektni dan o gradnji samostanov na Slovenskem. Člani krožka ste dobili nalogo, da v okviru projektnega dne za dijake prvega letnika vaše šole organizirate celodnevno ekskurzijo v Žiče. Pri pripravi programa ste si pomagali tudi z izhodiščnim besedilom. Napišite obvestilo z vsemi potrebnimi podatki o izvedbi in programu ekskurzije. Vse manjkajoče podatke si izmislite. Pišite na naslednjo stran.

(12 točk)

